

РІШЕННЯ № 30

Про застосування фемінітивів до назви професії адвокат

«08» червня 2024 року

м. Мукачєво

Рада адвокатів України, розглянувши питання про застосування фемінітивів до назви професії адвокат, взявши до уваги лінгвістичну довідку кандидатки філологічних наук, доцентки Масалітіної О.А. від 05 червня 2024 року щодо утворення іменника на означення особи жіночої статі (жіночого назовника, фемінітива) від іменника чоловічого роду (чоловічого назовника, маскулінітива) «АДВОКАТ», зокрема щодо відповідності словотвірним моделям української мови іменників «адвокатка», «адвокатеса», «адвокатиня» та ін., (далі - Довідка), а також доповідь Масалітіної О.А. з окресленого питання під час засідання Ради адвокатів України, зазначає наступне.

Фемінітиви – жіночі назовники, іменники жіночого роду. Фемінітиви вживаються на позначення посад, професій, виду діяльності, зайнятості жінок. Вони є органічними в українській мові (як і в інших мовах, зокрема – і слов'янських), історично обумовленими й утворюються переважно флективним способом – додаванням суфікса до іменника чоловічого роду.

22 травня 2019 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 437 «Питання українського правопису», якою схвалено редакцію «Українського правопису», підготовлену спеціально створеною Українською національною комісією з питань правопису.

За результатами вивчення Довідки Радою адвокатів України встановлено наступне. Пунктом 1 Довідки визначено, що відповідно до п. 4 § 32 чинного Українського правопису (Правопис суфіксів. Іменникові суфікси): «За допомогою суфіксів -к(-а), -иц(-я), -ин(-я), -ес(-а) та ін. від іменників чоловічого роду утворюємо іменники на означення осіб жіночої статі.

Найуживанішим є суфікс -к(-а), бо він поєднуваний із різними типами основ: авторка, дизайнерка, директорка, редакторка, співачка, студентка, фігуристка та ін. Суфікс -иц(-я) приєднуємо до основ на -ник: верстальниця, набірниця, поради́нця та -ень: учени́ця. Суфікс -ин(-я) сполучаємо з основами на -ець: кравчи́ня, плавчи́ня, продавчи́ня і приголосний: бойки́ня, майстри́ня, лемки́ня. Суфікс -ес(-а) рідковживаний в українській мові: дияконе́са, патронесе́са, поетесе́са».

Згідно з п. 2 Довідки з огляду на визначення Українським правописом суфікса -к(а) як найуживанішого для творення іменників на означення осіб жіночої статі, зважаючи на його продуктивність і не обтяженість у цьому випадку негативною конотацією, а також з урахуванням феномена мовної економії та надлишковості, для творення іменника жіночого роду від іменника чоловічого роду «адвокат» найбільш прийнятною буде словотвірна модель із формантом -к(а) – «адвокатка».

Оскільки іменник «адвокат» належить до 2-ї відміни, твердої групи, і основа адвокат не має в закінченні основи суфіксів -ник, -ень, -ець, то утворення від нього іменників жіночого роду за допомогою суфіксів -иц(-я) – «адвокатиця», -ин(-я) – «адвокатиня» не відповідає словотвірним моделям, зафіксованим у п. 4 § 32 чинного Українського правопису (Правопис суфіксів. Іменникові суфікси). Хоча основа іменника «адвокат» і закінчується на приголосний, проте останні роки активного вживання і творення фемінітивів в українській мові фіксують тенденцію приєднання суфікса -ин(-я) до іменників чоловічого роду із основою на приголосний у випадку творення жіночих назовників за науковими напрямками: філологиня, біологиня, математикиня та ін. Суфікс -ес(-а) згаданим пунктом Українського правопису визначається як рідковживаний в українській мові для творення жіночих назовників, тож варіант «адвокатеса» також не може бути рекомендований до вживання.

У п. 3 Довідки встановлено, що хоча фемінітив «адвокатка» не зафіксований у Тлумачному словнику української мови у 20 томах, sum20ua.com (том 1 якого, що містить це слово, був виданий у 2011 році, а укладався ще раніше – до посилення процесів повернення до активного вживання в українській мові жіночих назовників і до зростання запиту в українському суспільстві на творення нових фемінітивів, зокрема за посадами, професіями, званнями, у тому числі в офіційному стилі мовлення), проте в Генеральному регіонально анотованому корпусі української мови (ГРАК), Grac v.17a, за пошуком контекстів уживання іменника «адвокатка» станом на 05.06.2024 отримано 1 807 прикладів, іменник «адвокатка» як родова пара до «адвокат» зафіксований (хоч і із зазначенням другого, неправильного, варіанта)

спеціалізованим друкованим Словничком фемінітивів для пресофіцерів та пресофіцerek територіальних управлінь Державної служби України з надзвичайних ситуацій, підготовленому ГО «Україно-Болгарський культурний центр «Сердіка» в рамках Проекту «Посилення здатності жіночих громадських організацій проводити адвокацію та лобіювання включення антидискримінаційного підходу у реформу сектору безпеки», який реалізувався ГО «Інформаційно-консультативний жіночий центр» за підтримки Фонду Підзвітності Міністерства закордонних справ Королівства Нідерландів.

Також іменник «адвокатка» уже фіксують онлайн-словники (які можуть швидше за друковані видання відображати зміни в літературній мові), наприклад:

- Портал української мови та культури «СЛОВНИК.UA», також із зазначенням другого, неправильного, з огляду на сучасний стан розвитку й дослідженості питання жіночого назовництва, варіанта;

- Словник фемінітивів інформаційно-просвітницько-пізнавального ресурсу GenderГід, створений у межах проєкту «Гендерночутливий простір сучасної журналістики», який реалізовувався Волинським пресклубом у партнерстві з Гендерним центром Волині за підтримки «Медійної програми в Україні», що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та виконувався міжнародною організацією Інтерньюс (Internews);

- Вебсловник жіночих назв української мови, укладений лінгвісткою Оленою Синчак, за наукового редагування Ганни Дидик-Меуш і наукового консультування Василя Старка; на момент укладання довідки цей словник є найбільш фаховим і авторитетним, оскільки оприявнює понадстолітню історію словотвірної фемінізації в українській мові, відстежує вживання фемінітивів від кінця XIX сторіччя і дотепер та вміщує 2 000 фемінітивів, до яких подано тлумачення жіночих назв із контекстами вживання та вказівкою на словники, у яких засвідчено слово; у словнику використано дескриптивний підхід до опису лексики, який урівноважено елементами прескриптивного підходу, статті зі словотвірними варіантами супроводжено діаграмами за результатами опитування експертів і експерток, а також авторськими рекомендаціями.

У п. 4 Довідки зазначено, що вебсловник жіночих назв української мови містить рекомендацію: «З-поміж варіантних назв адвокатка, адвокатеса перевагу варто віддати першому слову. Оскільки суфікс -к(а) засвідчує статистично більшу словотворчу продуктивність, то є бажанішим від суфікса -ес(а). Своєю чергою суфікс -ес(а), як запозичений із французької, надає словам

стилістичного забарвлення, тому його вживання виправдано лише в окремих словах: поетеса, баронеса, дяконеса та ін.».

За результатами проведеного лінгвістичного аналізу кандидаткою філологічних наук, доценткою Масалітіною О.А. зроблено висновок, що як родову пару до іменника чоловічого роду «АДВОКАТ» у лексичних значеннях «1. Юрист, що захищає обвинуваченого чи веде якусь справу в суді, а також дає поради з правових питань; захисник, оборонець» та «2. перен. Людина, яка заступається за кого-небудь, захищає когось» в усіх стилях мовлення сучасної української мови варто вживати іменник жіночого роду «АДВОКАТКА» у лексичних значеннях: «1. Юристка, що захищає обвинуваченого чи веде якусь справу в суді, а також дає поради з правових питань; захисниця, оборонниця» та «2. перен. Людина, яка заступається за кого-небудь, захищає когось», слід уникати використання інших варіантів. Варіант «адвокатка» є стилістично нейтральним, не містить додаткової негативної конотації та може бути використаний у Правописному стандарті назв професій відповідної сфери.

Враховуючи вищенаведене, з урахуванням пропозицій членів Ради адвокатів України, керуючись статтями 55, 57 Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», Положенням про Раду адвокатів України, Регламентом Ради адвокатів України, Рада адвокатів України **вирішила:**

1. Встановити, що для утворення родової пари до іменника чоловічого роду «АДВОКАТ» в усіх стилях мовлення сучасної української мови потрібно вживати іменник жіночого роду «АДВОКАТКА».
2. Вважати використання інших варіантів утворення родової пари до іменника чоловічого роду «АДВОКАТ», зокрема «адвокатеса», «адвокатиня» в усіх стилях мовлення сучасної української мови неприйнятним.
3. Звернутися до Національної комісії зі стандартів державної мови для встановлення правописної норми вживання іменника жіночого роду «АДВОКАТКА» при утворенні родової пари до іменника чоловічого роду «АДВОКАТ».
4. Секретарю Ради адвокатів України про прийняте рішення повідомити ВКДКА, КДКА регіонів, ради адвокатів регіонів (Автономної Республіки Крим, областей, міста Києва та міста

Севастополя), а також опублікувати на офіційному вебсайті
Національної асоціації адвокатів України.

Голова Ради адвокатів України

/підпис/

Лідія ІЗОВІТОВА

Секретар Ради адвокатів України

/підпис/

Ігор КОЛЕСНИКОВ